Del conte curt d'en Pep Albanell al curt contat de La Bisbal

Indicador temàtic: Currículum (com a indicador cabdal, si bé alguns aspectes es podrien relacionar amb l'indicador Atenció a la diversitat)

Descripció: Treball de motivació lectora a partir d'una selecció de contes de Josep Albanell conclòs en la realització d'un curtmetratge basat en el conte "L'home que volia volar", del llibre *Si fa no fa, fals* (1976).

Responsables de l'experiència: Antonio Barrero, Montse Martí, Alèxia Pedrerol, Eva Esquer, Montse Cañellas, Jordina Mitjans i Gemma Macián.

Adreça electrònica: abarrer3@xtec.cat, apedrero@xtec.cat, mmart485@xtec.cat

Centre: IES Baix Penedès Nord.

Adreça: Av. Diputació s/n, 43717 La Bisbal del Penedès.

Període d'implementació de l'experiència: Curs 2007-2008.

Nivell educatiu d'aplicació: 1r i 2n d'ESO (USEE i Aula Oberta).

Destinatari: Alumnes entre 12 i 14 anys.

Àmbit curricular: Llengua Catalana de 1r curs, Aula Oberta i USEE.

INTRODUCCIÓ

Saifores, Escola d'estiu, 2007.

La presentació d'un curtmetratge realitzat per alumnes de l'ESO va ser clau a l'hora de visualitzar un conte d'en Josep Albanell que una de nosaltres havia explicat, llegit i treballat moltes vegades en diferents cursos. Aquesta persona va veure que el conte que havia imaginat es podia materialitzar i tenir vida pròpia per primera vegada.

Després de proposar-ho a un grup de companyes de l'institut i al tècnic de mitjans audiovisuals que havia presentat el projecte a l'Escola d'estiu, vam gestar el present projecte de motivació lectora. Vam creure que tots els aspectes del currículum, sobretot les competències bàsiques, es podien assolir d'una manera innovadora i diferent, i atenent la diversitat. Així doncs, els principals protagonistes serien els i les alumnes de 1r curs d'ESO i els de 2n de l'Aula Oberta i la USEE.

L'IES BAIX PENEDÈS NORD DE LA BISBAL DEL PENEDÈS

L'IES Baix Penedès Nord de la Bisbal del Penedès és un centre de nova creació que acull alumnes provinents de les poblacions i urbanitzacions següents: La Bisbal del Penedès, Priorat de Banyeres, Llorenç del Penedès, Sant Jaume dels Domenys,

Torregassa, Papiolet, Bonaterra, La Papiola, Les Peces, Albinyana, El Pla de Manlleu, La Joncosa del Montmell i Santa Cristina.

El nostre Institut es troba al municipi de La Bisbal del Penedès, una població d'uns 2.600 habitants en un entorn agrícola i a 10 quilòmetres del Vendrell, la capital de la comarca.

Darrerament hi ha hagut un augment de població degut a un percentatge significatiu de famílies treballadores provinents de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

La població activa local acostuma a treballar en zones on està més arrelada la indústria o l'hosteleria. Això vol dir que per anar a treballar es desplacen al Vendrell, a la costa i a Valls, ciutat que es troba a 15 quilòmetres i amb bona comunicació, i un sector es desplaça a Barcelona i a la zona metropolitana on anteriorment vivien.

Cal remarcar que la majoria de famílies que s'han desplaçat no utilitzen el català com a llengua habitual de comunicació.

D'alumnat procedent d'altres països o cultures n'hi ha molt poc i s'integra fàcilment en el conjunt general de l'alumnat del centre.

Durant el curs 2007-08 el nombre de professors de l'institut era de 41. A més hi havia una secretària, dues conserges i tres persones encarregades de la neteja. Hi constaven 110 alumnes de 1r distribuïts en 5 línies, amb la qual cosa hi havia una ràtio d'uns 25 a 30 alumnes per aula.

A l'Aula Oberta hi havia vuit nois i noies que seguien un currículum adaptat en el qual es treballava per projectes. S'hi agrupaven nois i noies amb desmotivació, amb problemes socials... A la USEE hi havia sis nois i noies: una noia amb la síndrome de Down, un noi amb un retard mental lleu, tres nois amb dèficit d'atenció i un noi amb un retard cognitiu.

La programació d'aquesta matèria s'adequa als Continguts Generals i Competències Bàsiques del Decret 143/2007 del 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels Ensenyaments de l'Educació Secundària Obligatòria.

METODOLOGIA

La metodologia de treball que intentem aplicar està basada en aportacions de diferents teories o enfocaments pedagògics.

En primer lloc, partim dels coneixements previs de l'alumnat per tal d'anar construint coneixements nous sobre una base sòlida. Els i les alumnes són diferents i, si sabem on es troba cadascú i cadascuna, podem atendre la diversitat. D'aquesta manera aniran progressant tots i totes al seu ritme. D'aquí la importància d'una avaluació inicial.

L'aprenentatge de la llengua cal que sigui funcional, això vol dir que tot el que es vagi treballant a l'aula serveixi per a la vida. S'intenta afavorir l'aprenentatge significatiu ja que és bàsic que l'alumnat trobi la utilitat del que fa i ho pugui relacionar amb la seva realitat més propera i amb les necessitats de cada dia.

La comunicació oral i escrita són, doncs, dos puntals fonamentals que, juntament amb la lectura i comprensió lectora, desenvoluparan l'alumnat perquè pugui expressar-se correctament i entendre qualsevol situació comunicativa que es presenti. Durant aquest curs ens hem plantejat com a objectiu prioritari la MOTIVACIÓ LECTORA.

Per tal que els i les alumnes vegin les infinites possibilitats de la lectura, hem triat un autor, en Josep Albanell, i hem seleccionat alguns dels seus contes per a joves. Hem treballat els textos en profunditat, explotant totes les vessants de la llengua: comprensió lectora i expressió escrita, lèxic, sintaxi, gramàtica... Alhora, hem explorat d'altres llenguatges: el còmic i el cinema. Tot seguit, a partir del conte seleccionat, hem transformat el text original en un còmic i en un story board o guió tècnic de cinema per acabar en la realització d'un curtmetratge.

La tasca del professorat serà la de motivar els nois i noies perquè entenguin que la lectura i l'escriptura són fonamentals.

La lectura ens porta a móns imaginaris, inventats, fantàstics... que només existeixen gràcies a les paraules, les que encenen la nostra imaginació.

Un altre aspecte que tenim en compte metodològicament parlant és la interacció entre els i les alumnes. Creiem que aquesta interacció fa que tot el procés d'ensenyament i aprenentatge esdevingui més senzill i significatiu, per tant s'intenta treballar cooperativament a l'aula fins al punt on sigui possible. L'aprenentatge cooperatiu afavoreix les relacions positives, el respecte i també l'atenció a la diversitat. Segons Pere Pujolàs, pedagog i professor de la Universitat de Vic (...) *l'estructuració cooperativa de l'aprenentatge es basa en estructurar la classe de manera que el mestre no sigui l'únic que ensenya, sinó també els alumnes, en petits equips de treball cooperatiu, siguin capaços d'ensenyar-se mútuament, de cooperar i ajudar-se a l'hora d'aprendre (...)*

El treball en equip no és fàcil. Hem d'ensenyar els i les alumnes a treballar en equip, de la mateixa manera que els ensenyaem els altres continguts escolars perquè no es tracta d'un recurs metodològic, sinó d'un contingut més que també han d'aprendre. Durant aquest curs hem iniciat aquest tipus d'aprenentatge sent conscients que no es treballa

d'aquesta manera en tot l'institut i que aquest tipus de metodologia necessita un treball sistemàtic que ha de considerar-se com a objecte d'aprenentatge.

Treballar cooperativament en la mesura de les nostres possibilitats, motivar els i les alumnes per treballar en totes -sobretot en les seves àrees de millora-, desenvolupar les capacitats d'atenció, concentració, memòria, comprensió i expressió lingüística, fer que l'alumnat entengui que els deures són una responsabilitat, una disciplina i una perseverança inseparable de l'aprenentatge, faran uns nois i noies autònoms i responsables que avançaran positivament tant en els seus aspectes personals com en els d'aprenentatge. Hem intentat preparar els i les alumnes perquè entenguin la cultura de l'esforç i el treball en equip. Resumint, els prepararem perquè siguin competents i s'impliquin activament en tots els aspectes de la llengua.

COMPETÈNCIES BÀSIQUES

D'acord amb la normativa vigent, les competències a assolir segueixen el criteri que l'ésser humà no té organitzat el cervell en compartiments estancs, sinó que les habilitats humanes es posen en pràctica de forma interrelacionada o transversal.

L'objectiu de l'assoliment de les competències bàsiques que es desprèn del Decret 143/2007 és que l'alumnat desenvolupi una estratègia que li permeti mobilitzar els seus coneixements, habilitats i actituds en la vida quotidiana, de forma que assoleixi la seva realització personal en totes les seves accepcions.

Atès que es tracta d'una competència aglutinadora, cada àrea implicada en el currículum ha d'actuar de forma coordinada amb la resta per tal de fer la seva aportació a l'assoliment de les competències bàsiques indicades al Decret.

Les competències bàsiques en qüestió són de dos tipus:

- Competències transversals.
- Competències específiques

Competències transversals

Les competències transversals es divideixen en: comunicativa; metodològica i personal.

Competència comunicativa

Es tracta d'una competència clau per a la interacció, instrument pel qual l'alumnat construeix coneixement sobre el món que l'envolta i sobre un mateix.

Aquesta competència té dues vessants: lingüística i audiovisual, per un costat, i artística i cultural, per l'altre.

La competència lingüística i audiovisual implica el domini de la comunicació oral i escrita, amb suport de les tecnologies i amb l'ús del propi cos, de diferents llengües i del raonament matemàtic. Per ella mateixa implica una competència plurilingüe i intercultural, és a dir, el coneixement, l'acceptació i la valoració de diferents codis lingüístics i de la diversitat cultural, conceptes cabdals per desenvolupar estratègies comunicatives. La funció del professorat és vital pel que fa la formulació de qüestions que afavoreixin els hàbits de reflexió i anàlisis a través de situacions comunicatives.

Per la seva banda, la competència artística i cultural constitueix el coneixement, el respecte i el gaudi de l'expressió artística, així com l'expressió de la creativitat en les seves diferents possibilitats: la música; la literatura; les arts escèniques; les tradicions populars...

L'assoliment de la competència comunicativa implica el desenvolupament de l'esperit crític, de l'exercici i respecte de la llibertat d'expressió, així com de l'obertura cap a tot tipus de realitats.

Competència metodològica

Es tracta d'una competència primordial en la construcció del coneixement i de la pròpia identitat. La podríem dividir en: digital i de gestió de la informació; matemàtica; tècniques d'estudi (aprendre a aprendre).

El desenvolupament d'aquestes competències implica, per part de l'alumnat, la responsabilitat, la disciplina, el rigor i la perseverança com inseparables de l'aprenentatge.

La competència digital i de gestió de la informació aportarà uns recursos excel·lents a l'alumnat per a l'anàlisi i comprensió de tot tipus de textos i per a l'aplicació de les tecnologies en la seva vida quotidiana. La competència digital s'imposa en tota societat moderna. Es tracta d'un codi en evolució constant que cal incorporar a les nostres vides perquè cada cop està més present en tots els àmbits i en la forma d'organització de la societat.

La tercera vessant de la competència metodològica, aprendre a aprendre, constitueix l'autoconeixement i la presa de consciència que existeixen diferents estils d'aprenentatge. A més a més, l'alumnat pot constatar la multiplicitat de capacitats

humanes, tant intel·lectuals, com emocionals o físiques, que pot desenvolupar per treure'n partit a partir de les interaccions diverses que s'hi puguin proposar. A la vegada que l'alumne aprofita el seu potencial, pot motivar-se per treballar en les seves àrees de millora.

L'assoliment de la competència metodològica implica el desenvolupament de l'atenció, la concentració, la memòria, la comprensió i expressió lingüística, l'autocontrol i el desenvolupament de tècniques pròpies d'aprenentatge, el compromís, la perseverança, la responsabilitat i l'autocrítica constructiva. La intervenció pedagògica ha d'afavorir, en aquest àmbit, el treball cooperatiu, la resolució de problemes, la planificació, la priorització i la gestió del temps mitjançant la proposta de tasques, projectes i objectius que mobilitzin aquestes habilitats i actituds, així com l'autoavaluació per responsabilitzar l'alumnat en el propi aprenentatge. Un recurs immillorable és l'explotació de tot tipus de textos (narratius, descriptius, explicatius, organitzatius, d'instruccions, argumentatius, referencials...) en suports diversificats (textos no lineals, interactius, multimèdia).

Competència personal

Aquesta competència es desenvolupa en dos objectius: l'autonomia i la iniciativa pròpia. En síntesi, es tradueix en la possibilitat per part de l'alumne de crear una estratègia pròpia d'actuació amb plena consciència dels riscos que implica, que li permeti assumir i valorar els errors propis per aprendre'n.

Competències específiques

Les competències específiques tenen a veure amb la nostra cultura i visió del món. D'una banda, afavoreixen la presa de consciència dels recursos existents i de les conseqüències de l'acció de l'ésser humà. D'altra banda, ajuden a desenvolupar una consciència cívica, amb una clara aspiració humanista, solidària i ciutadana. En aquest sentit, podríem distingir-ne dues vessants: el coneixement i la interacció amb el món físic, d'una banda, i la social i ciutadana, de l'altra.

COMPETÈNCIES PRÒPIES DE L'ÀREA DE LLENGÜES

Segons recull el currículum a l'annex 2 del Decret 143/2007, l'alumnat esdevindrà capaç de dur a terme les tasques de comunicació que li permetin expressar la comprensió de la realitat, relacionar-se amb persones de la seva edat i adultes de tot arreu, integrar, comprendre, valorar i comunicar la seva cultura i sentiments. Per a dur a terme aquestes

tasques ha de fer servir el llenguatge verbal, oral i escrit, i el no verbal. A la vegada, ha de poder usar els mitjans audiovisuals i les tecnologies de la informació i la comunicació. El desenvolupament d'aquesta competència plurilingüe i intercultural no ha de ser un afer exclusiu de l'àmbit de llengua, ara bé, és evident que ha de ser la columna vertebral d'aquesta. Un dels seus objectius cabdals és el domini del català, llengua vehicular, de cohesió i d'aprenentatge.

En relació a aquesta competència, de caire més global, hi ha una segona, la competència comunicativa. El seu desenvolupament es concreta en un seguit de subcompetències: la competència oral, la competència escrita, la competència audiovisual i la competència literària.

Competència oral

La competència oral, mitjançant la interacció, és una eina de construcció del pensament que implica: el domini de diferents codis lingüístics; la utilització de diferents suports i tecnologies de la informació; la reflexió sobre el llenguatge. La llengua parlada es converteix en fruit i objecte d'aprenentatge, per la qual cosa a l'aula s'han de generar situacions comunicatives amb recursos didàctics i temàtiques diversos.

Competència escrita

Aquesta competència inclou tant la comprensió com l'expressió. Aquí, com en la competència oral, convé diversificar recursos i temàtica.

D'altra banda, recollint l'esperit del Decret, convé motivar l'alumnat en la lectura com a font de coneixement i gaudi. Aquesta motivació lectora no s'ha de limitar al context educatiu, sinó, com qualsevol altra competència, ha de continuar fora del context del centre, ha d'acompanyar l'alumne tota la seva vida.

Competència audiovisual

La competència comunicativa audiovisual és molt necessària en totes les seves dimensions, tant la receptiva com la productiva, tant de creació com de crítica, i constitueix un instrument globalitzador, que mobilitza diferents habilitats i àrees de coneixement. Per tal de poder descodificar missatges cada cop més complexos convé una pràctica constant.

Competència literària

La competència literària constitueix la base de l'assoliment d'un esperit crític i pot ser alhora una font de gaudi inesgotable. A través de la lectura, l'alumnat pot conèixer altres

formes de pensament i estètiques relacionades amb cultures determinades. D'aquesta manera els alumnes són competents per diferenciar estils i èpoques i desenvolupen un sentit crític i estètic que els ha d'acompanyar en lectura o en la creació literària.

TEMPORALITZACIÓ

Hem dividit el nostre projecte de motivació lectora en tres etapes diferenciades, que coincideixen amb els tres trimestres del curs escolar.

Primera etapa

- Inicialment ens vam basar en el treball de motivació lectora a partir de textos seleccionats d'en Josep Albanell.
- Els i les alumnes van fer un recull d'informació sobre la biografia i obra de l'autor.
- A més a més, van treballar els diferents textos aprofundint en la comprensió i expressió, el lèxic, la sintaxi, la gramàtica...
- Vam fer un treball específic d'expressió oral i escrita en cada un dels contes seleccionats.
- Es van buscar diferents maneres de dir, frases fetes, refranys de la cultura popular...
- Es va seleccionar un dels textos que havia de ser transformat en un còmic i en un curtmetratge. Va coincidir en el conte "L'home que volia volar", de l'any 1969, inclòs en el llibre *Si fa no fa, fals* (1976).
- Es va transformar el text narratiu d'aquest conte en text teatral.
- Finalment es va elaborar una entrevista i es va preparar un qüestionari per a l'autor, que va visitar el centre el mes de gener i que va ser la culminació d'aquesta primera etapa.

Segona etapa

- Es van continuar treballant contes del mateix autor seguint la metodologia anterior.
- Es va fer una introducció als recursos audiovisuals i cinematogràfics de forma teòrica i pràctica. Per aquest motiu, els nois i les noies van iniciar-se en l'àmbit de la comunicació audiovisual, enfocat a l'objectiu final de realització d'un curtmetratge: maneig de càmeres, llenguatge tècnic (plans, seqüències, angles, il·luminació, so...), realització d'una producció senzilla acotada en el temps i en l'espai, ...
- Van aprendre a elaborar un story board o guió tècnic de cinema treballant en grup.

- Paral·lelament es va realitzar un treball d'introducció al còmic i al seu llenguatge, tenint en compte tots els aspectes: plans, angles de visió, bafarades, onomatopeies, guió, color... Aquest treball va acabar amb la confecció en equip d'un còmic.

Tercera etapa

- Es va dur a terme, durant les hores de pati, una selecció dels actors i actrius que intervindrien en el rodatge (càsting) i també de l'equip tècnic.
- Es van realitzar assajos d'un story board concret, que és el que va donar vida al curtmetratge "Tonet Lero".
- També es van triar les localitzacions dels espais de rodatge, interiors i exteriors.
- Es va fer un treball de recerca sobre el vestuari de l'època: anys 60-70 en el món rural.
- Es va fer un treball de memorització, comprensió i interpretació del text que havien de teatralitzar els diferents personatges.
- Es van seleccionar diferents músiques que composarien la banda sonora del curtmetratge.
- Es va planificar i es va realitzar el rodatge en quatre dies, per a la qual cosa va haver-hi un repartiment de tasques (tècnics de so i càmera, scripts, maquilladores...) Durant aquests dies, l'equip docent i l'alumnat de 1r curs, Aula Oberta i USEE van esdevenir un equip de rodatge, el plató del qual era el mateix institut i el poble de La Bisbal del Penedès.
- Finalment, se'n va fer l'edició en un temps rècord (quatre dies complets).
- L'últim dia de curs, es va visionar el curtmetratge davant de l'alumnat de 1r curs, Aula Oberta i USEE, i les seves famílies.

CONSIDERACIONS

És difícil resumir tot allò que ha significat dur a terme aquest projecte de motivació lectora. Tot l'esforç, energia i temps invertit s'han vist compensats amb escreix per la motivació i la satisfacció de tots els nois i noies.

Com a professionals, hem valorat molt positivament els resultats obtinguts amb alguns alumnes amb necessitats educatives especials. L'alegria, la implicació i la il·lusió d'aquests nois i noies, perfectament integrats en la dinàmica del projecte, ens ha fet entendre la importància de la inclusió.

També valorem el fet que nois i noies amb problemes socials, amb falta d'atenció o amb poca motivació cap a l'aprenentatge, s'hagin implicat en el projecte, hagin fet aportacions valuoses i hagin gaudit de l'experiència.

Val a dir que els nois i noies que tenen una predisposició positiva cap a l'aprenentatge, han descobert un nou món que els ha ampliat els seus horitzons i que els permetrà aplicar les competències assolides a altres àmbits de la vida.

A mesura que anava avançant el projecte, els nois i noies s'anaven engrescant i anaven comprovant que prenia forma tot el treball que s'anava realitzant setmanalment. A més a més, el fet de treballar d'una forma diferent a classe (la introducció al còmic, el treball per equips, les pràctiques audiovisuals...) han afavorit un clima de participació, de treball i de motivació de la majoria de l'alumnat. El millor premi ha estat la sorpresa agradable que han tingut ells i elles a l'hora de comprovar-ne els resultats.

El fet que sigui la primera vegada que es realitza aquest projecte ens ha fet reflexionar sobre aspectes que cal millorar. Encara alguns alumnes es despenegen de la dinàmica del grup de treball, degut a la seva manca d'hàbits, a la poca valoració de l'esforç i superació personals... Ara bé, també estem convençuts i convençudes que, malgrat els problemes, cal continuar endavant en aquesta línia perquè els resultats i l'entusiasme dels i de les alumnes ens encoratja a fer-ho.

Treballar d'aquesta manera implica esforç, constància, planificació, coordinació... aspectes que els i les alumnes ens valoren i que prenen com exemple per desenvolupar-se en el seu futur com a ciutadans i ciutadanes.

FITXA TÈCNICA DEL CURTMETRATGE

Títol: Tonet Lero

Equip artístic i tècnic: Alumnes de 1r i 2n curs d'ESO, USEE i Aula Oberta.

Guió, realització i edició: Alumnes de 1r i 2n curs d'ESO, USEE i Aula Oberta.

Producció: IES BAIX PENEDÈS NORD, La Bisbal del Penedès

Exteriors: La Bisbal del Penedès

Interiors: Llorenç del Penedès

Durada: 11'45"

Format: DVD

Versió: Original en català

So directe

Sinopsi: Un nen recorda el conte que li explicava el seu avi: la història d'en Tonet lero, l'home que volia volar. En Tonet va revolucionar tota la vida del seu poble. Aconseguiria fer realitat els seus somnis?

RESUM

La lectura d'un text literari, a banda d'una font de gaudi personal, pot tenir d'altres aplicacions: pot esdevenir una obra de teatre, una pel·lícula, un còmic...

Amb l'objectiu de motivar els i les alumnes a la lectura, hem seleccionat un conte del Josep Albanell, que ha estat la base del treball per arribar a la realització d'un curtmetratge per part de l'alumnat de 1r d'ESO, Aula Oberta i USEE.

Durant aquest procés, els nois i les noies han entès la dimensió lingüística i expressiva del còmic i del cinema. El text narratiu ha estat adaptat a un altre llenguatge que els ha permès crear un producte diferent de l'original: un còmic i un curtmetratge.